

Я р С Л А В У Т И Ч

**ЗАВОЙОВНИКИ
ПРЕРІЙ**

Яр Славута

Я Р С Л А В У Т И Ч

28 XII 69

**ЗАВОЙОВНИКИ
ПРЕРІЙ**

Denker

СЬОМА ЗБІРКА ПОЕЗІЙ

*Проект зі збереження
інтелектуальної спадщини
української еміграції*

bohuslavskyj@i.ua

С Л А В У Т А

ЕДМОНТОН

МСМLXVIII

Yar Slavutych
THE CONQUERORS OF PRAIRIES
Ukrainian Poems

Авторів герб у новітньому виконанні
мистця Михайла Дмитренка

Slavuta Publishers
72 Westbrook Dr., S. 2, R.R. 3, Edmonton, Alberta,
Canada

ЗАВОЙОВНИКИ ПРЕРІЙ

* * *

Пам'яті перших
українських поселенців

Не загарбники з дальніх імперій,
Не кортези з минулих віків, —
Тут пройшли завойовники прерій,
Єлиняк, Пилипівський, Леськів.
Лемешів домороблена криця
Корчувала почахлі п а п л і ,
Щоб лягала дорідна пшениця
В чорне лоно пухкої землі.
І злітали, спрагливі причалу,
Золотими крильми врожаї.
Слава й честь українському ралу,
Що відкрило канадські краї!
Завойовники з видом сумирним,
Орачі від зорі до зорі,
Добре знають і Вільна, і Мир Нам
Вашу працю, меткі трударі.
Це по вас по лугах, по дібровах
Поминають Мондер, Вегревіль...
Спочивайте в пухнастих покровах
Потом скроплених, піднятих піль!
Ваші руки на славу Канаді
Торували шляхи кризь гілля.
Хай не стане вам плуг на заваді,
Хай лягає вам пухом земля!

1964

АТАВІСТИЧНЕ

Димлять у небо чорні коренища,
І сива смуга, від ялини вища,
Пливе в рахмань, що криє далечинь.
Трудись, людино! Твій гарячий кінь
І гострий плуг скрашають даль безкраю.
І ти за ними, промітний ратаю,
Прямуєш гордо в радісне буття.
Ні темний жур, ні дике сум'яття
Тебе не спинять у твоім розгоні.
Росте рілля — і хвилі пружносонні,
Передчуваючи рясний врожай,
Течуть навально в сонячний розмай.

1965

ПЛУГАТАРІ

Сокира і заступ, мотика й плуг,
І кінь витривалий, як вірний друг,
Таких не поглине густе гілля,
Вітає таких запашна земля!

Постіл із сириці, важкий кожух,
Окрайці хлібини, цибульний дух;
Нехай на привіллі борвій кружля, —
Такими рясніє масна рілля!

Ідуть вони, ідуть на захід-схід,
За ними чорнозему пахне слід, —
Такими квітує, як майво, даль,
Не квилить таким перевтоми жаль!

Минають літа промітних трудів.
Радіє онук, як і дід радів,
Бо там, де дудніли вігвами тайн,
Співає бульдозер, бринить комбайн.

Берімось, поети, до красних рим.
Хай славень дзвенить орачам старим.
Хай лине з Канади похвальний спів
Про піднятих прерій плугатарів!

1966

* * *

Чепіги плуга у долонях
І щедрий шерех лемеша,
І краплі поту, що по скронях
Різблять шляхи, коли душа

Дзвенить розгонисто в безкрає, —
Усе шанує той ратай,
Що прерій гони крає й крає,
Старий оновлюючи край,

Що на догоду недолугим
Чола не клонить волі злій,
Що, нагинаючись над плугом,
Як жрець, вклоняється землі!

1965

* * *

На поле — плуг, на воду — лодь,
Простуй, рости з добою;
Земельну сить, озерну плодь —
Підбий рукою бою!

На споконвічну темінь хащ
Керуй сокири лезо,
Прадавню пуцу розхарац —
Нехай синіє плесо!

В тобі уходницьких дідів
Спадкова кров співає.
Для тебе стриму й поготів
На преріях немає.

Ти горду стать землі й води
Поклав до ніг, орачу!
Я чую твій навал ходи,
Твою звиягу бачу!

1967

* * *

Д. Чубові

Лежать скелети без голів,
Німують, білені вітрами.
Чий вік дочасно відлетів,
Не ставши гробом під хрестами?

Чиє життя сплатило дань
Суворим будням вічних прерій?
Чий крик сполохав глухомань
На цій землі зеленоперій?

Чия несповнена жада
Пригод і простору погасла?
Чиїх то ребер кість тверда
У даль зове — як поклик гасла?

Навкруг ніхто не відповість.
Лиш обрій бризкає вітрами.
Звели скелети білу кість —
На дикий захід митні брами!

1967

О Г И Р

Скорбота шалена
Степи облягла.
Звисають стремена
З-під блиску сідла.

Де ж вершник? Немає!
Лиш огир ірже,
Колує, гасає...
Нещастя невже?

Високі вігвами
Пірнули у даль.
Веслує степами
Незборений жаль:

Бурхас пожежа,
І огир ірже.
Заобрійна стежа
Побита невже?

І чвалом неситим —
До племени Крі:
Карає копитом
Вігвами старі.

Де ж вершник? Немає!
І огир на все
Погрози метає
І жахіт несе...

Підходить зі списом
Смаглявий юнак
І цілиться низом
Під груди — навznak!

Хитнулися гори,
І кров — як стріла...
Хвала непокорі,
Відомсті хвала!

1965

Т Р О Є

Баляда

На низькодоли впав туман,
Встає прерійний пахіт.
Ідуть і Джон, і Жан, і Иван —
Долають дикий захід.

Позаду гордий Едмонтон
І Форт Меклавд позаду.
І нагло Жан, Иван і Джон
Спинаються на раду.

“Гадаю, годі!” — мовить Жан.
І Джон говорить: “Годі!”
Та звикло хмуриться Иван:
“Невже рости незгоді?”

“Нудьга гнітила, — каже Джон. —
Я прагнув зриву, звади,
І через десять перепон
Таки добивсь Канади.

Поклав я сотню індіан,
Не пожалівши дробу...”
“І я, — додав глумливо Жан, —
Півсотні вбив на пробу.

Та годі! Ліпше в Монреаль
Вертаймося на пиво.
І стріне нас, немов на баль,
Не 'дна мамзель щасливо!..”

Мовчав несміливий Іван
Тих див не знав ніколи.
А перед ним густий туман
Лягав на низькодоли.

І пахла, пахнула земля,
Не знавши зроду плуга.
Йому ввижалася здаля
Ріллі чорнява смуга.

І по тяжкій надумі Іван
Повів нехитру мову:
“Я був би злидень і дурман,
Якби я зрадив слову.

Бо не даремно залишив
Свою далеку Галич,
Аби в ланах родючих нив
Пізнати волі далеч...”

— Good-bye! Adieu! — і Джон, і Жан
Протнули прерій пахіт.
Їх слід — на схід. Зоставсь Іван,
Піднявши зір на захід.

Трудивсь Іван, зорав Іван
Тугі цілини прерій.
Тоді вернулись Джон і Жан
Вести ім'ям імперій.

1963

СПАДЩИНА

Співає колос, нива співає!
Хвилястим гонам — краю немає!
Під саме небо, де хмари вовна,
Тече пшениця, зернисто-повна.
Сідає в авто господар сивий,
На поле їде, на буйні ниви,
З гори на гору і з балки в балку,
Йому одному знайомі змалку...
Отут палала його садиба,
Коли буланій здіймався диба;
Прошила тіло стріла із лука —
Не стало сина, не буде внука!
Тоді він клявся, лихі вігвами,
Не бути в дружбі довіку з вами...
Отам, де бджоли беруть узяток,
Йому вже восьмий минав десяток;
Немає втоми йому, старому, —
Кому ж віддасть він достатки дому?..
Господар їде ген до вігвamu,
Уклінно просить малого й маму,
Бере він хлопця, нащадка вбивці:
«Хай буде внуком, лихі мисливці!»
Йому дарую господу й поле,
Своє обійстя високочоле.
Моє багатство на вашім спадку
Нехай буває в добрі й достатку».
І палять люльку червоношкірі,
Сміються гордо у згоді й мирі.
І їде хлопчина, смолистий волос,
А в діда серце в сяйво скололось.
Удвох — до фарми! Співає колос,
Радіє колос — на повен голос!

* * *

Брунатний захід
Дзвенить, як мідь,
І б'ється пахіт
У небозвідь.

Полощуть ниви
Небесний пруг.
Рвачкий, щасливий
Безкрай навкруг!

Спинись, мандрівче,
Не безмір глянь:
Стебло поривче
Спахас п'янь.

Не йди, врожайний
Озорюй час
І слав Ріджайни
Земний Парнас!

30 червня 1964

* * *

Вганяється гостра коса
У лан золотого вівса..
Лягає колосся пшениць
На діл горілиць..

Стебло, не тужи, не ридай!
Тебе обмолотить ратай.
І вийдуть, як повні дуби,
Із печі хліби.

Прибульче, корчуй і плужань
Цю давню, як світ, глухомань.
Дали ж тобі радість і біль
Нащадки Трипіль.

Сокира і плуг, і коса —
Твого неспокою краса.
Чорноземлі білий хліб —
Корогви колиб!

1967

ДІДИ

Вони сидять, задумані всевіди,
На прастарій, обвітреній колоді.
Ведуть розмови про колишні біди,
Про все, що стало на віку в пригоді.

Діди гуторять. Добре відробили,
Відмандрували по широтах прерій.
Лунає спогад, подарунок милий,
В яким не чутно вигуків істерій

Минув їх вік. І вузлуваті руки
Поклавши важко на сухі коліна,
Вони раюють, як сини і внуки
Долають поле... Якнайкраща зміна!

Дідам жадані спогади про біди.
Діди байдужі на нові приваби.
Сидять діди, задумані всевіди —
Як на могилах давні скитські баби.

Мир Нам, 1967

ХАТА

Спинивши авто, я зайшов у хату,
Що біловидо стала між ялин,
Ясну з куліз покрівлю небагату
Спускаючи понад вербовий тин.

„Добридень, тітко!” — я звернувся до жінки,
Що березові підкладала в піч.
Пашіли з комина підмаглі грінки,
І променилась доброта із віч.

«Чи є питво?..» Небавом наточивши
Із крану в кухлик чистої води,
Сказала: «Доброго здоров'я пивши...» —
Мов соловій позів на всі лади.

Я пив і сяв. Я жадав, щоб завше
Мої нащадки, правнуки мої
Мандрівників приймали, привітавши,
І з рідних слів — співали солов'ї!

Вільна в Альберті, 1966

САСКАЧЕВАНКА

Я зустрів тебе у блакитнім гаю.
Ти зривала у кошик малину.
Вітерець колихав білу сукню твою,
Обіймаючи стан тополиний.

Чудодійно горів кароокий вогонь,
І коси променилась корона.
Я малину прийняв із рожевих долонь —
І палав, як малина червона.

Рвійне серце моє вилітало з грудей
І ридало, й раділо тривало.
Дві перлини жагучих, німовних очей
Владним жаром його переймало.

Кароокі зірки, гойте душу мою,
Не згасайте, світять на малину.
Я стрічатиму вас у блакитнім гаю
Все життя — до кінця, до загину!

Музику склав С. Яременко.

* * *

Українським наснажена зором,
Саскатунами синьо-хмільна,
Гомонить неосяжним простором
Едмонтонська моя сторона.

Я не гостем блукаю балками.
Цей безкрай, яриною лункий,
Підняли золотими руками
Українські мої земляки.

І поля, і дерева, й оселі
Промовляють мені: «Ми твої!
Твої прадіди, в горі веселі,
Розорали пустельні краї...»

В'ють зеленим пожаром ялини,
І киплять соковиті паплі.
Сорок восьми мої роковини
Я стрічаю — на рідній землі!

1966.

АЛЬБЕРТА

Чорна кров зеленавих прерій
Звагло двигає материк.
Чую в гомоні рафінерій
Твій могутній, Альберто, крик.

Вибухають, як сяйва з ядер,
Темні стріли з глибин землі:
П'ють потоки з первісних надер
Бурі нафтові журавлі.

Над тобою у стратосфері
Мріє галицький Борислав —
Чорна кров зеленавих прерій
Металевий квітчас сплав.

Золоті українські руки
Зносять прапор хрещатий твій
В людській гідності — без принуки —
Вільно — в гордості степовій.

Клекотить українським словом
Твій, Альберто, принадний гін.
Вірні спадкам, жадні обновам —
Зваг здобувці з усіх країн!

1968

ЮВІЛЕЙНЕ

Неопалима ватра самострати
Мого піввіку звагло відгула.
Дотла згорівши, з попелу зростати
І досягати високостей тла!

Мені доба, немов гранчасте жито,
Родила радість ваговитих слів,
Коли світами грала снаговито
Прадавня правда, як Орфеїв спів.

Я присягався краяти живу дич
І переможно братися добром.
О ні, недарма клекотав Славутич
Гінкою кров'ю під важким пером!

Ні глум обмов, ні гордощі завади
Не вгнуть пряму, неначе промінь, путь...
Мене й на дальнім заході Канади
Нащадки зваги вдячно спом'януть.

11 січня 1968

ПОЛЯРНІ СОНЕТИ

* * *

Збулось пророцтво Крі: списи й вігвами
Обвіяв мир — і битов порохи
Лягли на свіжі просіки й шляхи,
Що клали білі з чорними руками.

Ступив постіл, повитий мотузками,
І сонця блиск відбили кожухи;
Крізь безмір пуц, навальний і лихий,
Сокир сумирних залунали гами.

Хвала мозолям жилавих долонь,
Що вкрили далі буйною ріллею!
Зневаги слово й гордості вогонь

Гамуй, прибульче, совістю своєю:
Твоя хлібина, біла і пухка, —
“Синів землі” Іллі Киріяка.

1964

* * *

Немов навала синявих китів,
Пливуть юконські олив'яні хмари.
І дмуть вітри, Гренляндії удари,
Неначе світ кончини захотів.

Немає слява, сонця й поготів.
О щедре літо, де твої нектари?!
Пора похмура, сповнена загари,
Веде потопи, ворога мостів.

Коли замовкне порив бореальний
І вщухне дощ, і вийде молодик, —
Заквітне полюс півночі астральний.

Палає зранку золото осик,
Яскріють клени, — та багрець дубовий
Найбільш налле до осені любови.

1964

* * *

Десь плаче праліс, як тотемний птах,
А тут відлунюють ялини й сосни.
Гуде над видмою борвій незносний —
І мерзне слово на палких устах.

Багряний круг над обрієм потах,
Пославши хмарам подарунок млосний.
Так тоскно в полі! Вітер надборозний
Намети ставить по крутих кутах.

Коли малює пальми розсохаті
Міцний мороз на синьому вікні,
Я цвіт магнолій уявляю в хаті.

І так скорботно й радісно мені,
Втопивши зір у сніговію зриму,
Уявно братись берегами Криму.

1967

* * *

Зима — різьбар. Як брили мармурові.
Лежить навколо синюватий сніг.
Вона ж, ясний zostавивши нічліг,
Різьбить шедеври срібляній діброві.

Поглянь навкруг: мисткині білобровій
Покірно здався хуртовини біг;
Рогатий олень пуці на поріг
Веде мережку в ранішній обнові.

Тут не ходив задуманий Роден,
Не жив Торвальдсен, — від початку світу
Панує простір, вічністю надхнен.

І з року в рік на тундру красовиту
Кладе велично свій суворий чар
Зима — найкращий всесвіту різьбар.

1966

* * *

Моя господа схована в снігах.
Лягли замети — як сагарські дюни.
Порожній простір, скаргами столунний,
Жадібно жде на мій майбутній прах.

Чи стане куц каліни в головах?
Чи гріб одягнеться в барвінок юний?
Нема надії. Катафалки й труни
Верстають рідко цей пустельний шлях.

Минуть епохи. Золоте століття
Колись оголить мій замерзлий труп.
І на землі, збагаченій на квіття,

Аеронавт, осівши між халуп,
Знайде в льоду поета тіло чорне
І ці сонети з подивом розгорне.

1965

ПІВНІЧНЕ СЯЙВО

* * *

Білі змії повзуть по схилах,
Білі змії прудких завій.
І не бачу я друзів милих,
І не знаю, де жереб мій.

Десь похований під снігами,
Вдень конаю, живу вночі:
Наслухаю, як виють гами,
Як полярні пливуть плачі,

Як вихрасті гудуть завої,
Обійнявши тугий розгін.
Давлять душу вітрів двобої,
Навівають смертельний тлін.

Це юконський могутній холод
Злу загладу мені кує.
Це обмов яничарський голод
Прагне вбити буття мос.

Тільки ти, українське слово,
Як північне сляво з вишин,
Світиш, граєш, дзвениш святково
І даруєш безсмертний крин.

1962

Після зборів, де групка звироднілих
русинів мітингувала проти української мови.

. . .

Блідаве сонце низько над землею.
Низькі, безлисті, мертві дерева.
Чи назову країною своєю
Цю чахлу далеч? Радісні слова
Не зринуть з уст. Напосна журбою,
Лишайна тундра обтинає шлях.
Нема рятунку. Висить наді мною
Могутній розпач — як смертельний птах.

Та я вчуваю крізь безкрай, жерущий
Суху траву і пагони дерев, —
Рогатий олень, вибівши із луці,
Вергас півднєві полярний рев.

На півночі, 20 грудня 1962.

. . .

Плач голодних койотів,
Регіт ситих ворон.
Чахне, чахне в безплотті
Утла тундра без крон.

На пустелі недобрій
Чагарів каяття.
Крає бронзовий обрій
Кволе вітру виття.

Де ви, сонячні будні?
Де ви, півдня степи?
Сплять мохи непробудні —
Ні людей, ні трони!

Плач голодних койотів,
Регіт ситих ворон.
Чахне, чахне в безплотті
Утла тундра без крон.

1964

* * *

Неначе бронтозаврове яйце,
Віднайдене в Драмгеллерській долині,
По небу важко, втомлено пливе
Грудневе сонце. Червом угнутим
Воно торкається гілля дерев,
Низьких, посохлих... Жах мене поймає,
Що ці полярні, в лишаях, куці
Схолоче сонце у тенета зловлять,
Замкнуть під сніг у темну глибину, —
І біля входу стане, мов на чатах,
Незримий цербер, крижаний мороз.
І вже не вернеться весна ніколи,
І не розтопляться тугі сніги.
І будуть жити тільки біла вічність
І біла далеч — білошатна смерть.

1964

* * *

Замерзло жовтаве сонце
В небесній кризі,
І гасне проміння гронце
На снігу ризі.

Я чую, полярний світе,
Смертельна тише,
Як серце, відчасм гріте,
Мороз колише,

Як тундра від щастя плаче
У срібній пряжі...
Малой, самоти співаче,
Душі пейзажі.

1964

* * *

Мене обіймають зловісні,
Ненатлі рамена зими.
Невже недокінченій пісні
Злягти, не змахнувши крильми?

Навкруг невідоме холодне
Мовчанням, як фатум, лягло.
Розкрийся, блакитна безодне,
Впади на стуманене тло.

Між вами я звагло конаю,
Полярних пустель пілігрим;
Шукаю для слова Синаю
І мрію про сонячний Крим.

Гнів землю снігами обравив.
Та чую, — в морозяну блідь
Лунає молитвою храмів
Дзвінка амфібрахія мідь.

1963

ПАДАЄ СНІГ...

I

Падає, падає сніг,
Сковує мозок мороз.
Вітер лягає до ніг
Білою млою погроз.

Плачуть берези в гаю,
Сосни ячать на горбах.
Живить скорботу мою
Смерти перейдений прах.

Гляну я, — мерла земля
Тоне в імлаву набрідь,
Зяє крізь голе гілля
Сонця погашена мідь.

Скоро вже в груди заб'є
Чистий, клечальний відчай.
Серце самотнє мос,
Ридма ридай!

31 грудня 1963

II

Падає, падає сніг —
Марля на серця рани.
Жданий, жаданий,
Тужно лягає до ніг.

Споживу хмарам немає
Рвуться, навально пливуть.
Крізь каламуть
Перлами небо ридає.

Вийду я, гляну на шлях,
Дальній, туманно-скнілий.
З туги змарнілий,
Крикну від розпачу: — Ах!

Ах! По яких, по широких
Білих, незнаних світах
Радости птах
Тоне в розпуки потоках?

31 грудня 1967

III

Падає, падає сніг,
Всесвіт у савани в'є;
Білий, давкий восьминіг
Тіло долає моє.

Де я? В якому краю?
Дико валують вітри,
Крають навагу мою
Лезами лютої гри.

Тільки ненаглий мій дух
Владно вергає вперед
Земність мою, наче пух,
Костей моїх ожеред.

І не вгаває снага,
Віра багаттям гуде.
Де ти, Нірвани юга?
Де ти, відрадо, де?

31 березня 1968

* * *

Біла буре, о біла буре!
Ясногою продми
Моє серце, з розпуки похмуре,
Що стрясєє грудьми.

Білошатна полярна завіє!
Визволяй із п'їтьми
Моє серце, що палить і ние,
І кипить під грудьми.

О віради снаго білошквала!
Мою спрагу задми,
Щоб не хлипала — звагло співала
Вагота над грудьми!

* * *

Алясканською карою,
Що гуде, як метіль,
Розметаї понад хмарою
Мій палаючий біль!

Щоб я, битий поталою,
Своє слово нагрів
Вогнегрою, посталою
З алясканських вітрів!

1968

— 36 —

* * *

На кучугури
Важких снігів
Крижано-хмурий
Лягає гнів.

О, серпе в небі,
Тонкий, легкий,
Землі-ганебі
Рони скалки!

Я простягаю
Ковші долонь,
Словам розмаю
Ловлю вогонь.

Не бий, поете,
Душі свічад,
Прославлоний злети,
Оплакуй спад!

1963

— 37 —

ПІВНІЧНЕ СЯЙВО

О як люблю я милуватись вами,
Раптові мерехти нічних небес!

Говорять люди: — Промені снажливі,
Протявши Всесвіту предвічну даль,
Об кригу вдарившись ясним потоком,
Назад до Сонця в захваті течуть...

Учені кажуть: — Електричні смуги
Крізь атмосферу простопадно мчать,
І клекотить аугога borealis
Окрай магнітних полюсів Землі.

А я тверджу: — Це потаємна сила
Державця Всесвіту, Землі й людей
Краси цінителям, поетам Сяйва
Про себе вістку з неба подає.

О ви, що палко марите весною
У березневі довгі вечори,
Виходьте з хат, милуйтеся яснограм —
Вістує радість незбагнений Бог!

1962

* * *

Дружині Вірі

Вони пройшли лункою ясенотою
В моїм, як вирва, буйному житті,
Та не скрасили сліду за собою —
Минальний дим у барвній многоті!

А нам з тобою, друже, довелось
Всього зазнати — криги і вогню.
Твоє русяво-золоте волосся
Я часто гладжу і себе п'яню.

Поглянь довкола, — йдуть угору діти,
Рославий син і донечка струнка.
Ще довго жити й довго молодіти
Твоя турботлива ясить рука.

Дивись, як сяйво півночі безкрає
Нам, нестаріючим, несе привіт.
Моя любов загравою палає,
Як не палала за юнацьких літ.

1962

* * *

Океан обіймає дівча
Голубими, пругкими хвилями,
Досягає грудей і плеча
Баранцями, пінясто-білими.

А на греблі стоїть юнак,
Умліває, тремтить від заздрости:
Чує серце, йому навзнак
Запливати дарма й не раз брести.

* * *

Снилось мені: там, де білі ведмеді
Смокчуть у лігвах засніжені лапи,
Йшла без одіння окрилена леді,
Леді Годайва, уставши з канапи.

Грали скалки осяйного морозу,
Линуло сяйво північне, як сонце.
Місячним сріблом зимову погрозу
Гнало від себе коси волоконце.

Там, де оголена леді ступала, —
Сніг розтавав і мерзлота тепліла,
Квіти росли; як прозорі дзеркала,
Плеса лишались, нагріті від тіла.

Літо настало! Багрянцем яскрили
Райські плоди, виноград і бросквині.
Дужим коханням Амурові стріли
Били в серця ескімосів однині...

Нагло розгнівався вітер цютливий,
Хмари жбурнув, покриваючи леді:
Вигубив квіти мороз, і розливи
Плес окувались, і зникли ведмеді.

23 липня 1962

С К А Р Г А

Поєма

Слідів отця Агапія шукаю —
І не знаходжу дорогих слідів,
Немов ніколи й не було тут гаю,
Де він ходив, молився і хотів
Зелений Клин, Камчатку та Аляску,
Каліфорнійські далі й поготів
Перетворити в Україну-казку
Для тих, що рідний залишили край,
Несучи в серці звагу — не поразку.
Фантаст, мандрівник, визволу ратай,
Нащадок роду Богунів завзятий,
Він пам'ятав Барвінчин коровай,
Шевченка словом краєв, як затятий,
Неправду в світі. Де твої сліди?
Твої дороги? Де їх відшукати?
Москаль-сквернивець,¹ що завдав біди,
Що їх вогнями випік в Україні,
Їх краде й тут, край Тихої води,
Відаючи пожадливий руїні.
Але всього не знищити йому!
Бо в глибині самотньої ясині²
Витає дух і розтинає тьму.
Якби зібрати снаговитий повів
Чи перелити міць його саму
Бодай частково кожному рядкові,
Я б неподатні зрушував серця,
Будив оспалих і в снажній обнові,

Замість свшану й вірного гінця,
Палючим словом навертав до чину —
На чужині в потомстві без кінця
Плекати незнищенну Україну.

I

Налітає, клекоче і свище
Збутнявілий хвильми океан;
Буйним шквалом все вище і вище
Устає коливний туман.

Водяні вигинаючи гори,
Білі гриви рвучи навкруги,
Затопляє краса непокори
Каліфорнії береги.

Та, зоставивши вівтар-яскиню,
Затаївши у грудях биття,
Йде Агапій у просторінь синю,
Наче древній Мойсей у пустиню,
Навстріч явам свого життя.

II

Московський цар, захланний цар
Жене полки, як темінь хмар,
В ясний безкрай, в розгін степів —
На гнівну Січ, на шаблі спів...
Знемігсь Богдан, зневіривсь Хміль:
„Валують ляхи, звідусіль
Дуднять орда... Де спільник наш?“
Ставний Богун підвівсь, як паж,

Уклінно голову схилив —
І ринув слів палкий порив:
„Ясновельможний! Волі стяг
Підняв ти гордо у степах,
І за тобою весь нарід
Пішов услід учвал і вбрід —
Не накладай же з москалем!
Не знайся з деспотом-царем!
У нього всюди б'ють чолом;
Бояри в нього дишуть злом,
Людей міняють, як хортів...“
Йде Агапій — і з віків
Промова предка Богуна
Гуде могутньо, як луна.

III

Позаду втеча, сповнена погрози;
Лягла на південь чорноморська путь.
Солоні води, мов кріпацькі сльози,
В далекий обрій скаргою гудуть.
Ще так недавно, за плічми жандарма,
Проповідав окрилений Куліш:
„Одумаймось, братерство! Чи ж недарма
Рудою предки багрянчили ніж?
Творім отечество у ріднім слові,
Плекаймо дух могутній, мов Дніпро“.
Тарас додав: „Пожари пурпурові
Нехай поглинуть крадене добро!“
Принадно-дивна, як дніпрова плавня,
Бунтарська мова. О надхнення мить!..
Йде Агапій... Мов луна днедавня,
Тарасів поклик сурмою гримить.

IV

Світ потрясають затасні вісті —
Січ відновляє богунська печать.³
Гори Геллади, високі й урвисті,
Знають багато і вперто мовчать.
Лункоручайно, з Атен до Атону,
Сиплються в жмені московські р у б л і.⁴
Постріл у серце, та золота гону
Не загребти візантійській землі!
Крапнула кров — не вгаває Агапій:
Дужче і дужче у лондонський дзвін
Слово вдаряє — і Герцен на мапі
Креслить цареві заслужений скін...
Десь незабутні когорти Мацціні⁵
Вільній Італії лаври кладуть...
Владно ступає Агапій — і тіні
Друзів колишніх позначають путь.

V

Колумба дальні береги —
Причал прилюбної свободи.
Клоніться, спрагли, до снаги
І пийте, пийте гоїні води!
Вона медами протекла
Від стін Бостону до Лонгбічу —
Земля, чия визвольна мла
Відвагу родить войовничу.

Вона, звільнившись від корон,
Збулась британської кормиги —
Земля, де мудрий Вашингтон
Нарік народам вільні здвиги.
Вона безмежністю встає
І будить світ — земля визвольна,
І щастя коване своє
Рукою мужнього Лінкольна
Несе — як прапор перемог!..
Іде Агапій... Красно вбрана,
Як повний відгомін епох,
Земля дзвенить обітованна.

VI

Суворі простори Аляски
І вогкі вітри Сан-Франціска,
Неначе із давньої казки,
Вітають жалом василіска.
Лопоче розгорнений доляр,
Як стяг, над сухими горбами.
Крізь бурій, знебарвлений колір
Темніють яруги дубами.
Як голо! Ця пустка довкола
І людом, і Богом забута...
Немає ніде заборола
Неправді, що гне алеута...
Втекти! В невідоме безкрас?
На хутір? У лоно печери?..
Агапій іде — і лунає
Погорда продажної ери.

VII

І став на берег вогняний Агапій
У ветхій рясі, спрагнений ходи.
Мов гнівний вирок бурі косолапій,
Що пазурі підводить із води,
Прорік надхненно: „Боже! Боже!
Тобі весь вік служив я гоже,
Тобі, всевладному, приносив
І віру серця, й мислі просів;
Доглибно вірний боротьбі,
Я все життя віддав Тобі;
І хоч дев'ятий нелегкий десяток
Страждених літ сповняється мені,
Та я не бачу, на яким вогні
Дотла ти спалиш омерзіння взятюк.
Поглянь же, Боже, в дальній край!
Пошли посланця в Україну —
Мечем вогненным покарай
Неправду люту, кривду тлінну!
Нехай же й мій поярмлений нарід
На битву збудиться й Тебе прославить...”
Замовк Агапій. Тільки неба звід
Зміясто крає білогрива павіть
Високих хвиль
На сотні миль,
І не почути голосу нізвідки.
Мовчить Господь
І, ставши в лодь,
Німують янголи, Господні свідки.

VIII

Нараз у небі прокотився грім,
Оперезавши хмари блискавками.
Господній голос напролім
Прогув над берегами:
„Блаженний той, хто в щирому труді
Шукає правди й досягає волі,
Хто пам'ятає в радості й біді
Життя закони — притчі мудрочолі.
Нехай існують і добро, і зло.
Добро здобуде перемоги славу
Тоді, як зло, що з кривдою зросло,
Поразку стріне, чорну в криваву...”
Стоїть Агапій на горбі —
На гострім камені коліна.
І вікна в хмарах, жовті й голубі,
Йому вістять — не згине Україна.

* * *

Півсотні літ минуло тихе тло.
Водою зміло, мулом занесло
Священний слід. Нічого вже немає!
Биків на м'ясо німець випасає⁶
Та під сосною, в несвоїй землі,
Вітрам віддавши докори й жалі,
Лежить Агапій, І дружина поряд,
Відрад повірник і гонитель горя.
А надовкола, занедбавши хист,
Ведуть нащадки „ракенрол” і „твист”

І орди виродків щороку множать.
Коли ж вас Бог у гніві побатожить?
Коли чужий розвіється дурман?
Лиш я один — останній з могікан? —
Слідів отця Агапія шукаю:
Для серця — ліку, для душі — розмаю.

Монтерей, 1957-60.

ПРИМІТКИ

- ¹ Слово о. А. Гончаренка.
- ² Зроблена ним яскиня служила йому за вітвар.
- ³ Д. Богун, о. Агапія дядько, мав стати кошовим Січі, відновлення якої задумано саме в Греції на Атонській горі. Він же розсилав таємні „універсали”, скріплені власною печаткою.
- ⁴ Московський консул в Атенах заплатив одному грекові 5,000 золотих рублів за обіцянку вбити о. Агапія. Царський уряд тоді дуже наполошився як плянами відновлення Січі, так і дописами о. Агапія до Герценового „Колокола”, що друкувався в Лондоні.
- ⁵ Маючи рекомендації від Мацціні, італійського революціонера, о. А. Гончаренко прибув 1 січня 1865 р. до Бостону. Пізніше з Нью-Йорку він переїхав до Каліфорнії, побував на Алясці, видавав часопис „Аляска-Геральд”, де містив також твори Т. Шевченка і бичував царську Росію.
- ⁶ Тепер цей Менке не дозволяє нікому з українців заходити на його „праперті”.

З М І С Т

ЗАВОЙОВНИКИ ПРЕРІИ	3
ПОЛЯРНІ СОНЕТИ	22
ПІВНІЧНЕ СЯЙВО	27
СКАРГА	41

Готуються до друку:

МУДРОЦІ МАНДРІВ (з подорожі довкола світу)
АНГЛІЙСЬКІ СОНЕТИ (переклади)

